

NONAGENARUL ION VALUȚĂ – PROFESOR UNIVERSITAR EMERIT ȘI FOARTE BUN PATRIOT

Valeriu Dulgheru
Prof.univ.dr.hab. D.H.C., Universitatea Tehnică a Moldovei

„Sunt mulți chemați - puțini aleși”
(I. Vlahuță)

Profesorul Ion Valuță este unul dintre cei aleși. A demonstrat acest lucru pe parcursul întregii sale vieți și a celor peste 70 de ani de experiență profesorală. Profesorul Ion Valuță este o personalitate cunoscută în Basarabia. De numele lui sunt legate mai multe evenimente importante din învățământul superior din Basarabia postbelică.

Profesorul Ion Valuță *este venerat* de discipolii săi de la Tiraspol, unde și-a început cariera de profesor universitar și decan.

Este venerat de colegii de catedră de matematică superioară, pe care a fondat-o în a. 1964, reușind în scurt timp să formeze un valoros colectiv profesoral în condițiile, când în Basarabia era o criză acută de cadre, în special, naționale. Este venerat de profesori ai Universității Tehnice a Moldovei (fostul Institut Politehnic din Chișinău), unde în anii 1967-1974 dl Ion Valuță a ocupat postul de prorector pentru cercetare. În această funcție a devenit un organizator eminent al activităților de cercetare, care se aflau la început de cale. S-a preocupat de organizarea conferințelor științifice instituționale, republicane și unionale, de editarea monografiilor, revistelor, manualelor în limba română. A organizat Departamentul de doctorantură, a stimulat activitatea catedrelor în domeniul cercetărilor științifice.

Este venerat de cei, pe care i-a ajutat, îndrumat să-și pregătească și să susțină doctoratele. Pentru mulți a fost puntea de legătură cu cele mai cunoscute centre universitare din Moscova și Leningrad. *Este venerat* de o întreagă pleiadă de foști studenți politehniști, pe care i-a educat pe parcursul celor peste 55 de ani de activitate profesorală la Universitate. Este venerat de mulțimea de prieteni, care recent l-au felicitat cu ocazia împlinirii onorabilei vârste de 90 de ani. Cei care l-au cunoscut ani în urmă menționează că profesorul Ion Valuță a rămas același:

întotdeauna binevoitor, amabil, cu un surâs nelipsit pe buze. Îl vezi și astăzi mergând, poate mai puțin grăbit, la studenții săi urbaniști și catedra sa.

Și, în sfârșit, *este venerat* de cei cinci nepoți, de fiica Victoria din Canada (cu părere de rău fiica Jana, sora geamănă a Victoriei, și fiul Valentin au decedat). Toți cei 3 copii ai lui au absolvit Institutul Politehnic.

Ei bine, să vedem de unde vine onoratul profesor, care-i sunt rădăcinile? Tatăl său, pe care-l chema tot Ion Valuță, a fost unul dintre fondatorii Asociației Învățătorilor din jud. Soroca și activist de frunte în Societatea „Astra” din anii 1920-40. Făcuse studii la Seminarul Teologic din Edineț. A fost un foarte bun profesor de limbă română. A lucrat mulți ani profesor și director de școală. S-a stins din viață în a. 1983, la vârsta aproape de 91 de ani (19.01.1983-23.XI.1993). Fratele tatălui, Vladimir Valuță (1906-1938) a fost inginer constructor de aviație pentru încercări, care a murit la încercarea unui avion (versiunea oficială). Numele lui este gravat pe zidul numit „Stena ȚAGI, adică Peretele Institutului Aerohidrodinamic Central”.

În cartea lui N. Dunăreanu „Figuri Basarabene” (1939) se scrie despre alți doi Valuță – Marcu și Ion, ambii verișori ai tatălui profesorului Ion Valuță. Marcu Valuță a absolvit facultatea de filologie la Odesa în 1905 și a fost organizatorul Liceului „Ion Creangă” din Bălți. În 1917 a organizat cursuri de învățători pentru moldoveni. A fost mulți ani director al acestui cunoscut liceu, care a dat Basarabiei multe minți luminoase. A inițiat construcția Liceului, care și azi mai este o mândrie a orașului Bălți. A fost și director al revistei bălțene „Cuget Moldovenesc”. Fratele său mai mic, Ion Valuță, a fost jurist cu studii făcute la St.Petersburg și Odesa. În a.1917 a fost membru în „Sfatul Țării”, apoi de cinci ori deputat în parlamentul României.

Profesorul Ion Valuță s-a născut la 29 mai 1930 în com. Dondușeni, plasa Târnova, jud. Soroca, România. A învățat doi ani la Liceul-internat din Iași. În 1944 familia lui s-a refugiat în România. În decembrie 1944 această familie (ca și multe altele din acea perioadă zbuciumată) a fost divizată: tata, mama și liceenii Ion și Gheorghe au fost repatriați în Basarabia, iar ceilalți doi copii – Tamara și Valentin au rămas în România. Cei întorși au petrecut o lună într-un lagăr de filtrare (autoritățile sovietice, care se comportau ca adevărați stăpâni într-o țară cucerită cum era România, au creat o rețea întregă de astfel de lagăre, unde erau adunați toți basarabeni vânați în România). Norocul le-a surâs (spre deosebire de mulți alții): nu au fost duși în Siberia ci repatriați în Basarabia. După un an făcut în școala din Târnova și doi ani la cursurile pregătitoare din Chișinău tânărul Ion Valuță devine student al Facultății de Fizică și Matematică a Institutului Pedagogic

din Chișinău, pe care o absolvește în 1951. A predat fizica și matematica în școlile pedagogice din Bălți și Călărași. În a. 1952 a fost invitat la Institutul Pedagogic din Tiraspol transformat din Institutul Învățătoresc din Tiraspol. A reușit să treacă concursul și să fie înscris în doctorantură la Catedra de Algebră a prestigioasei Universității „M. V. Lomonosov” din Moscova, unde au urmat ani plini de studii, muncă asiduă prin biblioteci, asistări la prelegerile și seminarele marilor savanți de valoare mondială ai acestei universități., familiarizându-se cu diverse activități ale vieții universitare, formându-se ca savant și ca profesor excelent. În a. 1963 susține teza de doctor în științe fizico-matematice „*Congruențe și endomorfisme în algebre universale*”, sub conducerea renumitului algebrist, prof. A. Kurosh.

În a. 1964 acceptă cu plăcere invitația primului rector al Institutului Politehnic din Chișinău Sergiu Rădăuțan de a organiza catedra de Matematică Superioară la Institutul, care se afla în stadiu de formare, fiind transferat la 20 august 1964 din postul de decan al Facultății de Fizică și Matematică a Institutului Pedagogic din Tiraspol în cel de șef al Catedrei de Matematică a Institutului Politehnic din Chișinău. În scurt timp profesorul Ion Valuță a format un valoros colectiv de profesori. De menționat faptul că la propunerea rectorului Sergiu Rădăuțan la 5 octombrie 1964 profesorul Ion Valuță a fost ales secretar al comitetului de partid al Institutului, post, care se considera al doilea (după rector) în ierarhia de conducere. Ulterior, în a. 1967, a fost numit prorector pentru munca științifică. În a. 1965 i se conferă titlul de conferențiar, iar în a. 1983 – de profesor universitar.

Persoană deschisă, comunicabilă, profesorul Ion Valuță a știut să coopereze cu cei mai diverși colaboratori, să dezamorseze conflictele, care apăreau între diferite persoane, reușind să-i încadreze în opera de făurire a Politehnicii. În același timp, a știut cum să-i țină la distanță pe comuniștii agresivi, doritori de a se amesteca în activitatea rectoratului. În ambele aceste posturi importante Dl Ion Valuță a fost implicat până peste cap în tot felul de activități legate de punerea pe picioare a Politehnicii, deosebit de importante pentru Republica Moldova: de la construcția blocurilor de studii (în primăvara anului 1966 a reușit să-l convingă pe atotputernicul I. I. Bodiul ca Institutul Politehnic să obțină terenul de 34 hectare pentru campusul din s. Râșcani) până la scoaterea din anonimat a Institutului pe plan unional, fiind vizitat de personalități de vază precum primul cosmonaut din lume Iurij Gagarin (1967), de doi mari fizicieni sovietici, laureați ai Premiului Nobel în domeniul Fizicii Nikolai Ghenadievici Basov și Aleksandr Prohorov (1973).

Problemele principale, cu care se preocupa Dl Ion Valuță, erau admiterea la studii, promovarea tineretului de la țară în Institutul Politehnic din Chișinău, a cadrelor naționale în doctoratură, completarea și consolidarea corpului profesoral, construirea localurilor de studii, traducerea manualelor în limba română (moldovenească cum se numea atunci). Dl profesor Ion Valuță a fost poate cel mai apropiat colaborator al rectorului fondator - Sergiu Rădăuțan.

Membru al Asociației Române de Matematică Aplicată și Industrială; Membru al Societății Matematicienilor din Moldova; Decorat cu insigna „*Eminent al învățământului public*” din RSSM (1955); Insigna de Onoare (1967); ordinul Gloria Muncii (2000); titlul onorific „*Om emerit*” (2014).

Dl Ion Valuță s-a manifestat plener și în plan științifico-didactic. A publicat peste 150 de lucrări științifice și științifico-didactice, printre care 4 monografii și manuale editate la Moscova și Chișinău. Printre ele se evidențiază culegerea „*Elemente de istorie a matematicii și matematica în Republica Moldova*”, care este o superbă „*Istorie a Matematicii*” - carte de cultură generală, care merită să ajungă la studenți, elevi și profesorii din licee. Iar manualul „*Matematika dlya tehnikumov*” editat și reeditat la Moscova în tiraj de peste 1 mln de exemplare, este manualul cu cel mai mare tiraj din Republică.

În final, aș menționa faptul că, în pofida tuturor vicisitudinilor istorice, această frântură de neam din Basarabia a supraviețuit tocmai prin personalitățile, cărora le-a dat naștere. Familia Valuță, care a dat românilor basarabeni cel puțin 5 personalități de prim rang, este una din puținele familii de intelectuali basarabeni de valoare.